Lausunto
15.11.2022

Liikenne- ja viestintävaliokunnalle

U 84/2022 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja direktiivin asetukseksi mediapalvelujen yhteisestä kehyksestä sisämarkkinoilla (eurooppalainen medianvapaussäädös) ja direktiivin 2010/13/EU muuttamisesta

Medialiitto kiittää kuulemiskutsusta ja mahdollisuudesta antaa lausunto liikenne- ja viestintävaliokunnalle valtioneuvoston U-kirjelmästä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja direktiivin asetukseksi mediapalvelujen yhteisestä kehyksestä sisämarkkinoilla (eurooppalainen medianvapaussäädös) ja direktiivin 2010/13/EU muuttamisesta (”U-kirje”).

Esitämme kunnioittavasti huomiomme eurooppalaiseen medianvapaussäädökseen ja U-kirjeeseen koskien Suomen vaikuttamista eurooppalaisen medianvapaussäädöksen neuvotteluissa ja jatkovalmistelussa.

Pääviestit

- Suomessa ei ole tarvetta eurooppalaiselle medianvapaussäädökselle. Suomen mediasääntely perustuu vahvasti itsesääntelyyn. Medialiiton huolena on, että tiedonvälityksen vapaus heikkenee Suomessa.

- U-kirjettä tulisi muuttaa seuraavasti sivulla 18, toinen uusi kappale (muutos merkitty vahvennettuna, yliviivattuna ja alleviivattuna: *”Valtioneuvosto pitää kuitenkin tärkeänä, että ehdotettavien säännösten mukanaan tuomien uusien velvollisuuksien hallinnollinen taakka kansallisille viranomaisille ja mediapalvelujen tarjoajille jää* ***~~kohtuulliseksi~~ vähäiseksi****.”*

- Konsolidaatio tukee Suomessa moniarvoisuuden säilyttämistä ja lehtien olemassaoloa. Yleinen kilpailuoikeus on riittävä väline valvomaan mediamarkkinoiden keskittymistä. Yleistä kilpailuoikeutta tiukemmat esteet konsolidaatiokehitykselle saattaisivat Suomessa ennemminkin kaventaa kuin lisätä sisällön moniarvoisuutta.

- U-kirjettä tulisi täydentää seuraavasti sivulla 19, ensimmäinen uusi kappale (lisäys merkitty vahvennettuna ja alleviivattuna): ”*Valtioneuvosto suhtautuu*

erityisellä *varauksella mediamarkkinoiden keskittymisen valvontaa koskeviin säädösehdotuksiin."*

- U-kirjettä tulisi täydentää seuraavasti sivulla 19, ensimmäinen uusi kappale (lisäys merkitty vahvennettuna ja alleviivattuna): ***Yleistä kilpailuoikeutta tiukemmat esteet konsolidaatiokehitykselle saattaisivat Suomessa ennemminkin kaventaa kuin lisätä sisällön moniarvoisuutta.***

- Mediapalveluiden tarjoajien, kuten lehdistön, sisältöjen aseman parantaminen erittäin suurilla verkkoalustoilla on hyvin tärkeää. Medialiitto kannattaa ehdotettua suurten verkkoalustojen sääntelyä.

- Lehdistön tulisi jäädä EU:n uuden mediapalvelulautakunnan ja vastaavan kansallisen viranomaisen toimivallan ulkopuolelle. Suomalaisen lehdistön kannalta eurooppalainen medianvapaussäädös tarkoittaisi ennenkokematonta siirtymää kohti viranomaisvalvontaa.

- U-kirjettä tulisi täydentää seuraavasti sivulla 18, viides uusi kappale (lisäys merkitty vahvennettuna ja alleviivattuna): "***Valtioneuvosto suhtautuu kielteisesti lehdistön viranomaisvalvontaan***."

- U-kirjettä tulisi täydentää seuraavasti sivulla 18, neljäs uusi kappale (lisäys merkitty vahvennettuna ja alleviivattuna): *"Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että neuvottelujen aikana täsmennettäisiin, että* ***yksityisesti ja julkisesti omistettujen tiedotusvälineiden*** *toimituksellisen sisällön arvioinnin ei tule kuulua viranomaisen toimivaltaan."*

- Säädösehdotuksen oikeusperustaan, sisämarkkinoiden tehostamisperusteeseen, tulisi suhtautua kriittisesti, sillä media-alan sisämarkkinat toimivat tasapainoisen tehokkaasti. Sisämarkkinoihin liittyvää media-alan (esimerkiksi lehdistön) sääntelytarvetta on vaikea tunnistaa media-alan, tiedonvälityksen vapauden tai yleisön näkökulmasta.

- U-kirjettä tulisi täydentää seuraavasti sivulla 18, ensimmäinen uusi kappale (lisäys merkitty vahvennettuna ja alleviivattuna): "**Valtioneuvosto suhtautuu sisämarkkinoiden tehostamisperusteeseen varauksella**."

- Avoimuuden ja puolueettomuuden periaatteiden tulisi soveltua julkisen palvelun median johdon valinta- ja irtisanomisprosessien lisäksi näiden prosessien riippumattomaan valvontaan. Lehdistön ja muun yksityisesti omistetun eurooppalaisen median toimintaedellytysten turvaamiseksi on tärkeää

varmistaa, että eurooppalainen medianvapaussäädös ei vaikuta EU:n valtiontukisääntelyyn eikä sen soveltamiseen Euroopan komissiossa.

- U-kirjettä tulisi täydentää seuraavasti sivulla 18, viides uusi kappale (lisäys merkitty vahvennettuna ja alleviivattuna): ”*Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti avoimuuden ja puolueettomuuden periaatteisiin valinta- ja irtisanomisprosesseissa* ***sekä näiden prosessien riippumattomaan valvontaan****.”*

Suomessa ei ole tarvetta eurooppalaiselle medianvapaussäädökselle

Medialiiton huolena on, että tiedonvälityksen vapaus heikkenee Suomessa uuden eurooppalaisen medianvapaussäädöksen (”säädösehdotus”) myötä.

Säädösehdotuksen tavoite edistää median vapautta EU-alueella on ymmärrettävä ja kannatettava. Elinvoimainen, vapaa ja luotettava media tukee demokratiaa. Lehdistön rooli korostuu vahvasti disinformaation ja valeuutisten ajassa sekä nykyisessä kansainvälisen politiikan tilanteessa. Säädösehdotuksen tavoite edistää mediamarkkinoiden toimivuutta EU-alueella on kuitenkin keinotekoinen.

Säädösehdotuksen mediapalveluiden tarjoajille, kuten lehdistölle, mukanaan tuomat uudet velvollisuudet ja niiden aiheuttama hallinnollinen taakka kustannuksineen heikentäisivät osaltaan kotimaisen lehdistön toimintaedellytyksiä. Lisäkulut olisivat omiaan vaikuttamaan lehdistön mahdollisuuksiin tarjota laajasti ja monipuolisesti ammattimaista toimituksellista uutis-, ajankohtais- ja muuta tietoa lukijoille. Lisäksi esimerkiksi median moniarvoisuutta koskevan sääntelyn harmonisointi voi Suomessa johtaa moniarvoisuuden kaventumiseen.

Suomessa ei ole aikaisemmin säännelty vastaavalla yksityiskohtaisella tavalla perusoikeuskirjan 11 artiklan tarkoittamaa tiedonvälityksen vapautta.

Suomen mediasääntely perustuu vahvasti median itsesääntelyyn. Julkisen sanan neuvoston rooli keskeisenä itsesääntelyelimenä on erittäin tärkeä.

On tärkeää, että säädösehdotuksen jatkovalmistelussa Suomi pyrkii vaikuttamaan niin, että Suomen maailman mittakaavalla vapaan lehdistön ja muiden tiedotusvälineiden toimintaa ei hankaloiteta liiallisella sääntelyllä. Suomen kannalta parempi vaihtoehto olisikin ollut komission suositukseen perustuva lakitasoista asetusta kevyempi sääntely.

Konsolidaatio tukee Suomessa median moniarvoisuuden säilyttämistä ja lehtien olemassaoloa

Yleinen kilpailuoikeus on riittävä väline valvomaan Suomessa mediamarkkinoiden keskittymistä. Yleistä kilpailuoikeutta tiukemmat esteet konsolidaatiokehitykselle saattaisivat Suomessa ennemminkin kaventaa kuin lisätä sisällön moniarvoisuutta.

Lehdistön riittävän laatutason ja erikoistumisen tason ylläpitäminen edellyttää kustantajien riittävää absoluuttista kokoa. Digitalisoituminen ja kehittyvä teknologia vain korostaa tätä tarvetta.

Taloudellisesti vahvempi ja vakavaraisempi mediayritys takaa tiedotusvälineelle ja sen toimitukselliselle työlle vapauden ja riippumattomuuden.

Medialiitto painottaa, että toimituksellisen päätöksenteon vapaus ja riippumattomuus on Suomessa jo kattavasti suojattu lakisääntelyllä ja itsesääntelyllä. Mediamarkkinoiden keskittymistä ei tarvitse säännellä muita toimialoja enempää.

Laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä (460/2003) säätää vastaavan toimittajan tehtäväksi johtaa ja valvoa toimitustyötä, päättää aikakautisen julkaisun, verkkojulkaisun tai ohjelman sisällöstä sekä huolehtia hänelle säädetyistä muista tehtävistä. Julkisen sanan neuvoston (JSN) Journalistin ohjeiden mukaan tiedonvälityksen sisältöä koskevat ratkaisut on tehtävä journalistisin perustein, eikä päätösvaltaa ei saa missään oloissa luovuttaa toimituksen ulkopuolisille, ei myöskään tiedotusvälineen omistajille. Lisäksi useat kustantaja- ja lehtikohtaiset periaatteet korostavat toimituksellisen päätöksenteon riippumattomuutta ja vapautta.

Tämä sama sääntely ja itsesääntely sitovat samalla tavalla niin suuria mediayrityksiä, kuten pörssiyhtiöitä, kuin pieniä lehtikustantajia sekä myös Yleisradiota.

Alueellisuus ja paikallisuus ovat olennaisia kotimaisen uutismedian julkaisujen sisällöllisen linjan määrittäjiä.

Mainostilanmyyntimarkkinan kokoon vaikuttavat osaltaan Yleisradion julkisen palvelun tehtävän laajuus ja journalististen tuotteiden asema mainosmarkkinoilla.

Säädösehdotus mitä ilmeisemmin lisäisi yrityskauppojen kuluja ja kestoa sekä heikentäisi ennustettavuutta edellyttämällä uutta kansallista prosessuaalista sääntelyä, joka velvoittaa arvioimaan omistuksen keskittymisen vaikutuksia yrityskaupoissa median moniarvoisuuteen ja toimitukselliseen itsenäisyyteen.

Säädösehdotuksen jatkovalmistelussa ja aikanaan mahdollisessa kansallisessa soveltamisessa on vähintään varmistettava, että vastuuviranomaisen, kuten Kilpailu- ja kuluttajaviraston, etukäteen laatiman ohjausdokumentin kriteeristö ottaa huomioon muun muassa sen, että lehdistön konsolidaatio on maassamme tyypillisesti tiedotusvälineiden moniarvoisuutta ja olemassaoloa turvaavaa kehitystä.

Mediapalveluiden tarjoajien, kuten lehdistön, sisältöjen aseman parantaminen erittäin suurilla verkkoalustoilla on hyvin tärkeää

Medialiitto kannattaa sitä, että mediapalveluiden tarjoajien ja niiden sisältöjen aseman parantaminen erittäin suurilla verkkoalustoilla on otettu osaksi säädösehdotusta sekä sidottu kansalliseen sääntelyyn tai itsesääntelyyn perustuviin vaatimuksiin toimituksellisesta vastuusta.

Sosiaalisen median alustojen merkitys tiedotusvälineiden julkaisualustoina on kasvussa erityisesti tavoiteltaessa nuorempia yleisöjä. On tärkeää, että tiedotusvälineet saisivat jatkossa suojaa erittäin suurten alustojen päätöksiltä poistaa riippumattomien tiedotusvälineiden sisältöä esimerkiksi somepalvelusta. Alustan etukäteinen informointivelvollisuus tiedotusvälineelle ja tiedotusvälineen mahdollisen vastustusilmoituksen priorisointi ovat kannatettavia ehdotuksia.

Säädösehdotuksen artikla 17 on ehdotus, jota Suomen tulisi puolustaa ja vahvistaa aktiivisesti EU:n lainsäädäntöprosessissa. Suomalaisten tiedotusvälineiden osalta sen, että mediayritys tai tiedotusväline on sitoutunut JSN:n Journalistin ohjeisiin, tulisi riittää siihen, että saa suojaa suhteessa suuriin alustoihin.

Lehdistön tulisi jäädä EU:n uuden mediapalvelulautakunnan ja vastaavan kansallisen viranomaisen toimivallan ulkopuolelle

Suomalaisen lehdistön kannalta säädösehdotus tarkoittaa merkittävää ja ennenkokematonta siirtymää kohti viranomaisvalvontaa. Valvontaviranomainen on EU:ssa ja sen jäsenvaltioissa ollut perinteisesti käytössä ainoastaan säännellyssä ja taajuuslisensseihin perustuvassa audiovisuaalisessa mediassa.

Lehdistön uhkana on viranomaisvalvonnan vahvistuminen EU-tasolla ja kansallisesti tulevaisuudessa. Se olisi erittäin huonoa kehitystä. Medialiiton huolta korostaa se, että Suomi on tiedonvälityksen vapaudessa Euroopan ja maailman kärkimaita. Täällä on paljon menetettävää. Samaan aikaan elinvoimaista, luotettavaa ja riippumatonta tiedonvälitystä tarvitaan ehkä enemmän kuin koskaan. Uuden EU-viranomaisen lehdistöä koskevat tehtävät liittyisivät erityisesti lehtikustantajien konsolidaatiohankkeiden arviointiin.

Medialiitto katsoo, että uuden mediapalvelulautakunnan tulisi olla täysin riippumaton Euroopan komissiosta.

Säädösehdotuksen oikeusperustaan, sisämarkkinoiden tehostamisperusteeseen, tulisi suhtautua kriittisesti, sillä media-alan sisämarkkinat toimivat tasapainoisen tehokkaasti

Säädösehdotuksen tavoitteena on yhtenäistää EU-jäsenmaiden media-alan sääntelyä sisämarkkinoiden toiminnan tehostamiseksi ja median vapauden edistämiseksi. Ehdotuksessa toistuu "*internal market for media services*" –ilmaisu. Sisämarkkinoihin liittyvää media-alan (esimerkiksi lehdistön) sääntelytarvetta on kuitenkin vaikea tunnistaa media-alan, tiedonvälityksen vapauden tai yleisön näkökulmasta.

Komission oikeusperustana käyttämä EU:n sisämarkkinoiden tehostamisperuste ei ole perusteiltaan vahva. Se voi toimia yksittäisen jäsenvaltion, kuten Suomen, median vapautta vastaan. Media on vahvasti kansallista ja kielialueeseen sidottua. Uutismediassa korostuu myös paikallisuus. Alan yritykset ovat näkyviä, mutta Suomessa kansainvälisesti peilaten verrattain pieniä ja haavoittuvia. Näin on erityisesti pienillä kielialueilla, kuten Suomessa.

Mediasääntelyn erot muodostavat oikeudellisesti sisämarkkinaesteitä, mutta niiden purkaminen tuskin lisäisi merkittävästi rajat ylittävää kauppaa.

Medialiitto katsoo, että komission valitsemaan oikeusperustaan, sisämarkkinoiden tehostamisperusteeseen, tulisi suhtautua kriittisesti siitäkin huolimatta, että median (tiedonvälityksen) vapauden edistäminen on sinänsä myönteistä. Säädösehdotuksen jatkovalmistelussa oikeusperustan asianmukaisuus tulisi selvittää tarkoin.

Avoimuuden ja puolueettomuuden periaatteiden tulisi soveltua julkisen palvelun median johdon valinta- ja irtisanomisprosessien lisäksi näiden prosessien riippumattomaan valvontaan

Medialiiton mukaan säädösehdotuksen 5 artiklan johdantotekstissä tulisi vahvistaa viittausta jäsenvaltioita oikeudellisesti sitovaan EU:n valtiontukisääntelyyn. Lehdistön ja muun yksityisesti omistetun eurooppalaisen median toimintaedellytysten turvaamiseksi jatkossa on tärkeää varmistaa, että säädösehdotus ei vaikuta EU:n valtiontukisääntelyyn eikä sen soveltamiseen Euroopan komissiossa.

Medialiitto pyytää valiokuntaa kiinnittämään huomiota siihen, että säädösehdotukseen kirjattujen julkisen palvelun median johdon ja hallituksen jäsenten läpinäkyvien, objektiivisten, syrjimättömien ja avoimien valintakriteereiden ja –prosessin valvonta on järjestettävä riippumattoman viranomaisen tai elimen toimesta.

Medialiitto katsoo, että tässä yhteydessä Suomen tulisi tarkastella kriittisesti nykyistä Yleisradio-lakiin kirjattua Yleisradion valvontamallia. Lakiin tulisi luoda Oy Yleisradio

Ab:stä aidosti oikeudellisesti riippumaton valvontamalli. Sopiva valvontaviranomainen niin säädösehdotuksen velvoitteiden kuin Yleisradion julkisen palvelun tehtävän valvonnalle olisi kilpailu- ja kuluttajaviranomainen.

Medialiitto ry

Jukka Holmberg
toimitusjohtaja

Ismo Huhtanen
lakiasiainjohtaja, Uutismedian liitto

Medialiitto on media-alan ja graafisen teollisuuden yritysten edunvalvontajärjestö. Jäsenjärjestömme ovat Aikakausmedia, Graafinen Teollisuus, RadioMedia, Suomen Kustannusyhdistys ja Uutismedian liitto. Yhdessä edustamme noin 600:aa yritystä uutismedian, aikakausmedian, kirjojen ja oppimateriaalin kustantamisen sekä painamisen, radio- ja tv-toiminnan ja jakelun alueilla. Jäsenyritykset työllistävät Suomessa suoraan noin 20 000 henkilöä, ja liiton edustamien toimialojen yhteenlaskettu liikevaihto on noin 3,1 miljardia euroa.